

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KUHITIMU KIDATO CHA NNE

021

KISWAHILI

(Kwa watahiniwa walioko na wasiokuwa Shuleni)

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2014

Maelekezo

1. Karatasi hii inasehemu A, B, C, D na E zenye jumla ya maswali **tisa (9)**
2. Jibu maswali yote kutoka sehemu A,B, C na D, swali **moja** kutoka sehemu C, na maswali **matatu** kutoka sehemu E. Swali la 15 ni la lazima.
3. Zingatia maelekezo ya kila swali.

maktaba.tetea.org

1. Soma habari ifuatayo kisha jibu maswali yanayofuata.

Karibu masikio ya watu wa mahali pengi yalijaa habari za Karama na mashtaka yake. Umaarufu wake wa ghafla ulizungumzwa karibu na mbali. Mtu yeyote wa desturi anapozuka katika umaarufu, huyavuta masikio na macho ya watu wengi kwa sababu jambo kama hili hutokea nadra sana kwa watu ambao bahati mbaya imeshughulika kuwaweka nyuma. Kwa hiyo, siku ya tatu ya baraza ilihudhuriwa na mfalme, watu wenye vyeo mbalimbali, pamoja na nusu moja ya umati mkubwa wa Kusadikika. Fikra zilizochanganyika ziliushika umati huu. Baadhi ya watu walimwajabia Karama wakamhesabu kama mtu bora wa karne yao. Hawa walitumaini ataokoka lakini wengine waliwaza kuwa Karama alikuwa kama mjinga aliyekuwa akicheza na hatari kubwa iliyofunua taya mbele yake.

Waliokuwa wakimtazamia kuokoka walikuwa na wasiwasi wao; na wale waliokuwa wakimtazamia kuanguka walikuwa na fadhaa yao. Walakini hapana mtu hata mmoja aliyepata kulisema wazo lake. Bila ya kujua alivyoajabiwa Karama aliendelea kusema mbele ya baraza, “Watu wanaoteswa ndio wanaoyajua mateso yao.” Kusadikika ilikuwa chini ya mateso makubwa sana. Maisha yao yalizungukwa na maradhi na mauti, uadui usiokwisha, nchi iliyokaribia kugeuka jangwa na mwamba na madhila mengine mazito yaliyowakabili watu. Wanakusadikika walitaka faraja katika mateso haya. Kila jitihada ilijaribiwa ili kuirekebisha saa ya maendeleo ya nchi, lakini mara kwa mara majira yake yalirudishwa nyuma. Kama hili lilifanywa kwa makosa ama kwa makusudi ni siri iliyo ng’ambo ya fahamu zangu hata sasa. Lakini kama siri njema hufichika, ile iliyo mbaya haifichiki hata kidogo. Uchaguzi wa wajumbe ulikuwako lakini hathibitisho ya matokeo ya ujumbe hayakupatikana.

Kusadikika iliishi kuona mjumbe baada ya mjumbe kuadhiriwa na kuadhibiwa vibaya. Kama washauri hawakudhuriwa na hili lakini watu wengine walidhuriwa sana. Kazi njema za wajumbe wawili zilipotea bure. Manung’uniko ya lawama hii yalikuwa katika hewa yote ya Kusadikika. Hili lilipotokea serikali iliombwa ima faima kufanya ujumbe mwingine. Basi mjumbe wa tatu alitakikana ajitolee mwenyewe kwa ujumbe wa Kusini. Wito wa mjumbe wa tatu uliitikiwa na Kabuli; mtu mwenye busara, haya na mcheshi. Yeye alipatikana upesi kabisa kuliko ilivyokuwa kwa mara ya pili na ya kwanza. Misiba ya Buruhani na Fadhili ilikuwa mikubwa ya kutosha kuikongoa mioyo ya bidii katika bawaba zake. Kabuli aliyajua haya yote lakini alikuwa mtu wa moyo wa namna nyingine kabisa. Alikuwa na bidii kubwa kama ile ya siafu athubutiye kukivuka kijito kwa daraja iliyofanywa kwa maiti ya siafu wengine walioelea majini huko na huko. Maji yalijulikana kuwa na asili ya rutuba, mvuke na umeme. Nguvu nyingine za namna mbalimbali zipo pia katika maji. Kama siafu mdudu mdogo na kipofu wakati mwingine haogopi kuzikabili nguvu hizo pamoja na hatari zake kwa sababu njema, basi ni dhahiri kuwa viongozi wa wanadamu wanapoteswa bure bidii za wafuasi wao hutanuka ajabu.

Hapana tishio liwezalo kuukomesha mwendo huu. Kwa hakika utafululiza kuwako duniani mpaka mateso yakome kabisa, na labda wakati huo dunia hii itakuwa njema kama itamaniwavyo kuwa. Buruhani na Fadhili walitoa sadaka zao bora ili kuyahimiza majilio ya wakati uliotakikana sana. Kabuli aliwaona watu wawili hawa kama wafadhili wakubwa wa ulimwengu. Alitaka kuwa mshirika wao kwa thamani yoyote ya maisha yake. Kama ilijulikanavyo, Kusini na upande wa dunia yatokako matufani makubwa na baridi kali sana. Kabuli aliyakabili mashaka haya bila ya kigeugeu. Naam, alikuwa kama mtu aliyekuwa akinywa uchungu bila ya kigegezi. Mara mbili alikamatwa akafanywa mahabusu.

Maswali na Majibu

(a) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika kifungu cha habari:

(i) Fadhaa: Wasiwasi na taharuki.

(ii) Madhila: Mateso makubwa au shida nzito.

(iii) Kuadhiriwa: Kudharauliwa au kupewa adhabu kali.

(iv) Ima faima: Vyovyote vile au bila budi.

(v) Kigeugeu: Mtu asiyekuwa na msimamo.

(vi) Kigegezi: Tabia ya kukataa au kughairi.

(b) Eleza mchanganyiko wa fikira walizonazo wana wa Kusadikika kuhusu Karama.

Baadhi ya wana wa Kusadikika walimwona Karama kama mtu mwenye maono makubwa na bora wa karne yao, huku wakitumaini ataokoka. Wengine walimwona kama mjinga aliyekuwa akicheza na hatari kubwa mbele yake.

(c) Kwanini bidii ya mjumbe wa Kusini imelinganishwa na bidii ya siafu? Toa sababu mbili.

- Kabuli alikuwa na bidii ya kukabiliana na changamoto kubwa kama siafu anayekivuka kijito kwa maiti ya siafu wenzake.

- Alionyesha ujasiri wa kukabiliana na hatari bila woga, akitafuta manufaa ya jumla kwa jamii yake.

(d) Ujumbe wa mwandishi wa kifungu hiki unahusu nini?

Ujumbe wa mwandishi unahusu umuhimu wa ujasiri, bidii, na kujitolea kwa viongozi wa jamii katika kukabiliana na changamoto kwa manufaa ya umma.

2. Fupisha habari uliyosoma katika swali la kwanza kwa maneno yasiyopungua mia moja na hamsini (150) na yasiozidi mia mbili (200).

Katika Kusadikika, Karama alizua hisia tofauti kwa umaarufu wake wa ghafla. Baadhi walimwona kama shujaa, wengine walimwona mjinga. Karama alieleza mateso ya Kusadikika kama maradhi, mauti, na uadui usiokwisha. Ujumbe wa wajumbe ulikuwa mgumu, na wengi waliadhibiwa vibaya. Kabuli alijitolea kwa bidii kukabiliana na changamoto za Kusini licha ya mashaka makubwa. Kabuli alilinganishwa na siafu kwa ujasiri na kujitolea kwake. Ujumbe wa mwandishi unasisitiza bidii na kujitolea kama nguzo za maendeleo ya jamii.

3. Fafanua utata uliopo katika sentensi zifuatazo:

(a) Mama anafurahia pango.

Utata: Neno "pango" linaweza kumaanisha "kodi ya nyumba" au "shimo kubwa katika mwamba" (yaani, pango la asili).

Maana zinazoweza:

Mama anafurahia kodi ya nyumba anayopokea.

Mama anafurahia kutembelea au kuwepo ndani ya pango la asili.

(b) Mwalimu analima barabara.

Utata: Neno "kulima" linaweza kumaanisha "kufanya kazi ya shamba" au "kutengeneza" au "kufanyia marekebisha".

Maana zinazowezezana:

Mwalimu anafanya kazi ya shamba kwenye eneo la barabara.

Mwalimu anashiriki katika ujenzi au ukarabati wa barabara.

(c) Alimpigia ngoma.

Utata: Kitenzi "kupigia" kinaweza kumaanisha "kumpigia simu" au "kumpigia ala ya muziki" kama vile ngoma.

Maana zinazowezezana:

Alimpigia mtu huyo simu.

Alimpigia mtu huyo ngoma kama ishara ya mawasiliano au burudani.

(d) Kijana amepata fomu.

Utata: Neno "fomu" linaweza kumaanisha "hati ya kujaza taarifa" au "umbo" au "hali ya mwili" (kama katika michezo).

Maana zinazowezezana:

Kijana amepata hati ya kujaza taarifa.

Kijana amepata umbo au hali nzuri ya mwili.

(e) Baba anaunda.

Utata: Kitenzi "kuunda" kinaweza kumaanisha "kutengeneza kitu kipya" au "kufanya njama" au "kufikiria mpango".

Maana zinazowezezana:

Baba anatengeneza kitu kipya, kama vile samani au chombo kingine.

Baba anapanga njama au mpango fulani.

Utata katika sentensi hizi unatokana na maneno yenye maana zaidi ya moja, hali inayosababisha sentensi kueleweka kwa namna tofauti kulingana na muktadha.

4. Tumia neno "Paa" katika sentensi kuunda dhana zifuatazo:

Neno "paa" lina maana mbalimbali katika Kiswahili, na linaweza kutumika kama nomino, kitenzi, kielezi, kivumishi, na shamirisho. Hapa kuna mifano ya sentensi kwa kila dhana:

(a) Nomino

Nomino ni neno linalotumika kutaja jina la kitu, mtu, au mahali.

"Paa alipita mbele ya gari letu."

Katika sentensi hii, "paa" ni nomino inayorejelea mnyama anayefanana na swala.

(b) Kitenzi

Kitenzi ni neno linaloeleza kitendo.

"Ndege wanapaa angani kila asubuhi."

Hapa, "kupaa" ni kitenzi kinachoeleza kitendo cha kuruka na kuelea angani.

(c) Kielezi

Kielezi ni neno linalofafanua kitenzi, kivumishi, au kielezi kingine.

"Ghorofa hilo limejengwa paa juu sana."

Katika sentensi hii, "paa" imetumika kama kielezi kueleza kiwango cha juu ambacho ghorofa limejengwa.

(d) Kivumishi

Kivumishi ni neno linalofafanua nomino.

"Nyumba ile ina muundo wa paa la kuvutia."

Hapa, "paa" imetumika kama kivumishi kueleza aina ya muundo wa nyumba hiyo.

(e) Shamirisho

Shamirisho ni nomino inayotoa taarifa zaidi kuhusu kitenzi katika sentensi.

"Wafanyakazi walipanda paa kurekebisha mabati yaliyoharibika."

Katika sentensi hii, "paa" ni shamirisho la mahali, likionyesha eneo ambalo wafanyakazi walipanda ili kufanya marekebisho.

5. Bainisha mzizi wa asili kwa kila neno katika maneno yafuatayo:

(a) Anawaandikisha

Mzizi: -andik-

(b) Mkimbizi

Mzizi: -kimb-

(c) Mlaji

Mzizi: -la-

(d) Muumbaji

Mzizi: -umba-

(e) Nisingelipenda

Mzizi: -pend-

(f) Kuburudika

Mzizi: -burud-

(g) Sadifu

Mzizi: -sadif-

(h) Aliokota

Mzizi: -okot-

(i) Walichopoka

Mzizi: -poka-

(j) Kipambanuliwe

Mzizi: -pamban-

6. Vibadilishe vitenzi vifuatavyo viwe katika kauli ya kutendeka:

(a) Badili

Badilika

- (b) Kata
Katika
- (c) Komboa
Komolewa
- (d) Zuia
Zuiliwa
- (e) Fika
Fikiwa
- (f) Zoa
Zoeleka
- (g) Jenga
Jengeka
- (h) Remba
Rembeka
- (i) Tumia
Tumika
- (j) Lima
Limika

7. Fafanua maana ya neno “chenga” kwa kutumia sentensi tano tofauti.

(i) Chenga ni kizuizi kinachowekwa barabarani kwa lengo la kudhibiti mwendo wa magari.

Mfano: Dereva alipunguza mwendo alipofika kwenye chenga barabarani.

(ii) Chenga ni ujanja wa kukwepa jambo fulani.

Mfano: Mchezaji huyo alifanya chenga nzuri na kufunga goli.

(iii) Chenga ni vipande vidogo vya kitu kilichovunjika au kung’olewa.

Mfano: Alikusanya chenga za kioo kilichovunjika mezani.

(iv) Chenga ni kutojibu swali kwa usahihi au kukwepa swali.

Mfano: Badala ya kujibu maswali, mtuhumiwa alitoa chenga.

(v) Chenga ni hali ya kujifanya huelewi jambo kwa makusudi.

Mfano: Alifanya chenga ili asitimize ahadi yake.

8. Andika insha yenye maneno yasiopungua mia mbili (200) na yasiozidi mia tatu (300) kuhusu methali isemayo “Samaki Mkunje angali mbichi”.

Methali isemayo “Samaki Mkunje angali mbichi” inaeleza umuhimu wa kumfunza mtu au kumlea mtoto katika umri mdogo. Methali hii inasisitiza kuwa, wakati mzuri wa kumlea mtoto ni utotoni kwa sababu akili yake bado inachukua mafunzo kwa urahisi.

Kwa mfano, mtoto anayefundishwa tabia njema kama kuheshimu wazazi, kufanya kazi kwa bidii, na kuwa mnyenyekevu, ana uwezekano mkubwa wa kuwa mtu mzima mwenye maadili mema. Hii ni sawa na samaki mbichi ambaye anaweza kukunjwa au kutengenezwa kwa umbo lolote lakini anapokauka, inakuwa vigumu kumbadilisha.

Methali hii pia inahusiana na umuhimu wa kuanza mipango au miradi mapema kabla haijahiribika. Mtu anapochelewesha jambo, huenda likawa gumu kufanikisha, sawa na samaki aliyekauka ambaye hawezi kukunjwa tena.

Kwa kumalizia, methali hii inatufundisha umuhimu wa wakati na hatua za mwanzo katika maisha au mipango. Wazazi, walimu, na viongozi wanapaswa kuhakikisha kwamba wanatoa mwongozo bora kwa vijana mapema ili waweze kuwa watu wa mafanikio katika maisha yao ya baadaye.

9. Wewe ni mwenyekiti wa mtaa ambao umekumbwa na mafuriko lakini wananchi wako wanakataa kuhamia makazi mapya. Andaa hotuba utakayoitoa kwa wananchi wa mtaa wako ili kuwashawishi kuondoka katika sehemu hiyo.

Ndugu zangu wa mtaa wa Kwamachombo,

Nimewaita leo ili kujadili mustakabali wa maisha yetu baada ya mafuriko yaliyotukumba. Mafuriko haya yameathiri familia nyingi, mali zetu, na hata usalama wetu wa maisha. Kama mwenyekiti wenu, ninawasilihi sana tusifanye makosa ya kubaki katika eneo hili ambalo si salama tena kwa makazi.

Serikali imetupatia makazi mapya huko Kitivo, eneo ambalo lina miundombinu bora na usalama wa kutosha. Kukubali kuhamia huko ni hatua muhimu kwa maisha yetu na ya watoto wetu. Tukibaki hapa, tunaweka maisha yetu hatarini kwa mafuriko ya mara kwa mara.

Ninaelewa kuwa kuhamia mahali pengine kuna changamoto zake, lakini ni bora tukabiliane nazo kuliko kupoteza maisha. Tusikubali historia ijiirudie; mafuriko ni tatizo ambalo haliwezi kutabirika, na madhara yake ni makubwa.

Tupokee fursa hii kama mwanzo mpya wa kujenga maisha bora. Tukishirikiana, tunaweza kufanya Kitivo kuwa nyumbani mwema kwetu. Nawaomba tufanye uamuzi sahihi kwa ajili ya kizazi chetu.

Asanteni.

10. Kwa kutumia hoja tano, fafania jinsi utawala wa Waingereza ulivyoimarisha Kiswahili nchini Tanzania kwa kupitia mfumo wa elimu.

Utawala wa Waingereza ulitumia Kiswahili kama lugha ya mawasiliano na elimu ya msingi katika Tanzania, jambo ambalo lilichangia sana kuimarika kwa lugha hiyo.

(i) Kiswahili kama lugha rasmi ya mawasiliano

Waingereza walitumia Kiswahili kama lugha rasmi ya mawasiliano katika utawala wao. Hii ilisaidia kueneza Kiswahili katika sehemu nyingi za nchi, hasa maeneo ambayo lugha nyingine za asili zilitumika.

(ii) Kiswahili katika elimu ya msingi

Shule za msingi zilifundisha wanafunzi kwa Kiswahili, jambo ambalo liliimarisha matumizi ya lugha hii miongoni mwa watoto. Kiswahili kilitumika kufundisha masomo ya msingi, hivyo kukifanya kuwa sehemu muhimu ya elimu.

(iii) Uchapishaji wa vitabu vya Kiswahili

Waingereza walichapisha vitabu na nyenzo za elimu kwa Kiswahili ili kusaidia wanafunzi na walimu. Vitabu hivi vilihimiza maendeleo ya Kiswahili kama lugha ya kufundishia na kujifunzia.

(iv) Kuanzisha tafiti za Kiswahili

Waingereza walichangia katika tafiti mbalimbali za Kiswahili kupitia vyuo vikuu na taasisi za elimu. Tafiti hizi zilihusisha sarufi, fasihi, na matumizi ya lugha, hivyo kuimarisha Kiswahili kitaaluma.

(v) Kiswahili kama lugha ya umoja

Waingereza walitambua umuhimu wa Kiswahili katika kuleta umoja wa kitaifa. Walitumia Kiswahili kama daraja la kuunganisha makabila mbalimbali, hasa kupitia elimu.

Kwa kumalizia, mfumo wa elimu uliowekwa na Waingereza ulilenga kuimarisha Kiswahili, na matokeo yake ni kuwa lugha hii imekuwa sehemu muhimu ya utambulisho wa kitaifa wa Tanzania.

11. Kutokana na mabadiliko yanayoikumba jamii, baadhi ya methali zimepitwa na wakati. Thibitisha hoja hiyo kwa kutumia methali sita.

Methali ni semi za Kiswahili zenye mafundisho au maonyo yaliyotokana na uzoefu wa maisha. Hata hivyo, kutokana na maendeleo ya kijamii, kiuchumi, na kiteknolojia, baadhi ya methali zimepitwa na wakati kwa sababu mazingira ya maisha yamebadilika.

(i) "Asiyefunzwa na mamaye hufunzwa na ulimwengu."

Methali hii inadhani kwamba mama ndiye mlezi pekee, lakini katika jamii za kisasa, malezi yamekuwa jukumu la wazazi wote, walimu, na jamii kwa ujumla.

(ii) "Penye wazee hapaharibiki neno."

Methali hii ilihusisha hekima ya wazee, lakini katika jamii ya leo, vijana pia wanachangia maamuzi mazuri kutokana na elimu na maarifa waliyoyapata.

(iii) "Samaki mkunje angali mbichi."

Methali hii inalenga malezi ya watoto katika umri mdogo, lakini katika dunia ya sasa, watu wazima pia wanaweza kubadilika kupitia mafunzo na uzoefu mpya.

(iv) "Mwana mume ni mali ya mwenzake."

Methali hii inaonyesha hali ya unyanyasaji wa kijinsia kwa kuonyesha kwamba mwanamke hana haki kamili ya kumiliki mali, hali ambayo inapingwa katika jamii ya sasa inayojali usawa wa kijinsia.

(v) "Mtoto wa mwenzio ni wako."

Methali hii inahimiza mshikamano wa kijamii, lakini katika hali ya kisasa, jamii zimekuwa na mipaka mikubwa kutokana na uchache wa uaminifu kati ya watu.

(vi) "Nyumba ni choo."

Methali hii ilisisitiza usafi wa sehemu ya kujisaidia kama kipimo cha usafi wa nyumba. Hata hivyo, maendeleo ya kiteknolojia kama matumizi ya mabomba ya maji yanapunguza umuhimu wa methali hii.

Kwa muktadha huu, mabadiliko ya jamii, teknolojia, na fikra za binadamu yameathiri uhalisia wa methali hizi, na kuzifanya zisifae katika baadhi ya mazingira ya sasa.

12. "Ustadi wa msanii hudhihirishwa na fani". Dhihirisha kauli hiyo kwa kutumia vipengele vitatu vya lugha kwa kila diwani kutoka katika diwani mbili ulizosoma.

Diwani ni mkusanyiko wa mashairi yaliyobeba maudhui na ujumbe unaoelezea hali halisi ya maisha ya binadamu. Msanii hutumia fani mbalimbali kuthibitisha ustadi wake wa kufikisha ujumbe.

Diwani: Malenga Wapya

(i) Matumizi ya lugha ya picha: Malenga hutumia picha za tamathali kama tashbihi na sitiari kuonyesha uzuri wa mazingira na changamoto za kijamii, kama vile shairi la "Umoja ni Nguvu".

(ii) Utaratibu wa vina na mizani: Mashairi katika diwani hii yanafuata mpangilio mzuri wa vina na mizani, jambo linaloonyesha nidhamu ya mtunzi katika fani ya ushairi.

(iii) Mwingiliano wa nahau: Msanii hutumia nahau na methali kutoa mafunzo kwa jamii, kama katika shairi la "Heshima kwa Wazazi".

Diwani: Mashairi ya Chekacheka

(i) Matumizi ya ishara: Ishara kama mwezi na nyota hutumika kuonyesha matumaini katika maisha ya binadamu, kama inavyoonekana katika shairi "Nyota ya Mafanikio".

(ii) Mtindo wa masimulizi: Mashairi mengi yameandikwa kwa mtindo wa hadithi fupi, hali inayosaidia kuelewa ujumbe kwa urahisi.

(iii) Matumizi ya lugha sanifu: Msanii anaonyesha ustadi wa Kiswahili sanifu, hasa katika matumizi ya msamiati mzito wenye maana pana.

Ustadi wa msanii unaonekana kupitia fani hizi, kwani husaidia kufikisha ujumbe kwa njia bora zaidi na kuwasilisha hisia za msomaji kwa uzuri wa hali ya juu.

13. Jadili kukubalika kwa wahusika wawili kama kielelezo halisi cha wanajamii kati ya Takadini, Maman'tilie na Brown Kwacha kutoka katika riwaya mbili ulizosoma. Toa hoja tatu kwa kila mhusika.

Takadini

(i) Kuthamini utu wa mtu: Takadini, licha ya kuwa albino, anapambana kuthibitisha nafasi yake katika jamii, akionyesha jinsi ubaguzi unavyoweza kushindwa kupitia juhudi za mtu binafsi.

(ii) Uvumilivu: Anaonyesha uvumilivu mkubwa mbele ya changamoto, jambo linalomfanya awe mfano wa kuigwa kwa wanajamii wanaokumbana na changamoto za maisha.

(iii) Umuhimu wa familia: Mahusiano yake na watu waliomkubali yanasisitiza nafasi ya familia katika kujenga maisha bora.

Maman'tilie

(i) Ujasiriamali wa wanawake: Maman'tilie anawakilisha wanawake jasiri wanaotafuta maisha kupitia biashara ndogondogo, hivyo kuonyesha umuhimu wa kujitegemea.

(ii) Kujitolea kwa jamii: Anaonyesha mfano bora wa wanajamii wanaosaidia maendeleo ya wengine kupitia msaada wa chakula.

(iii) Kupinga dhana potofu: Anaonyesha jinsi wanawake wanaweza kuwa na mchango mkubwa katika jamii licha ya changamoto za kijinsia.

14. "Kujenga jamii bora ni dhima ya mwandishi." Thibitisha kauli hii kwa kutumia hoja tatu toka katika kila tamthiliya kati ya tamthiliya mbili ulizosoma.

Ngoswe Penzi Kitovu cha Uzembe

(i) Kukemea uzembe: Tamthiliya hii inasisitiza umuhimu wa kufanya kazi kwa bidii na kukataa uvivu kama njia ya kujenga jamii bora.

(ii) Kuzingatia maadili ya uongozi: Ngoswe anasisitiza umuhimu wa viongozi kuwajibika kwa maslahi ya watu wanaowaongoza.

(iii) Ushirikiano wa kijamii: Tamthiliya inaonyesha jinsi mshikamano kati ya wanajamii unavyoweza kuboresha maisha ya kila mmoja.

Kilio Chetu

- (i) Kupinga ukandamizaji: Tamthiliya inaonyesha madhara ya unyonyaji wa kijamii na umuhimu wa kupigania haki.
- (ii) Kuimarisha mshikamano: Inaonyesha jinsi wanajamii wanavyoweza kushirikiana ili kufanikisha malengo ya pamoja.
- (iii) Kuhamasisha elimu: Inaeleza umuhimu wa elimu kama nyenzo ya kuboresha maisha ya watu binafsi na jamii kwa ujumla.

15. Tunga tamthiliya fupi kuhusu umuhimu wa elimu kwa vijana wa Tanzania ya leo.

Sehemu: Kijiji cha Tumaini

Wahusika: Mwajuma (mwalimu), Juma (kijana), Asha (mama wa Juma).

Muhtasari: Tamthiliya inaonyesha jinsi elimu inavyoweza kubadilisha maisha ya kijana Juma ambaye alikuwa na mtazamo hasi kuhusu shule. Mwajuma anamsihi Juma kuona umuhimu wa elimu, huku mama yake akisisitiza kwamba masomo ni urithi bora kwa watoto wake.

Mwisho: Juma anaamua kurudi shuleni na baadaye kuwa mhandisi anayesaidia maendeleo ya kijiji chao.